

355
1786

**МІНІСТЕРСТВО ОБОРОНИ УКРАЇНИ
НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ЦЕНТР
ГУМАНІТАРНИХ ПРОБЛЕМ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ**

**ПСИХОЛОГІЧНЕ ВИВЧЕННЯ
ОСОВОГО СКЛАДУ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ**

Методичний посібник

Київ - 2019

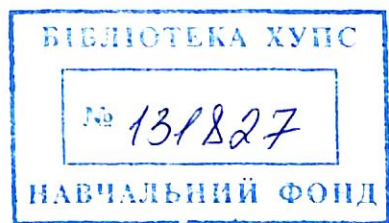
355
1786

МІНІСТЕРСТВО ОБОРОНИ УКРАЇНИ

НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ЦЕНТР
ГУМАНІТАРНИХ ПРОБЛЕМ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

**ПСИХОЛОГІЧНЕ ВИВЧЕННЯ
ОСОБОВОГО СКЛАДУ
ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ**

Методичний посібник

Київ – 2019

УДК 159.9:159.99

П86

П86 Кокун О.М., Агаєв Н.А., Пішко І.О., Лозінська Н.С., Корня Л.В.
Психологічне вивчення особового складу Збройних Сил України.
Методичний посібник. — К.: ФОП Маслаков, 2019. — 288 с.

ISBN 978-617-7777-64-8

У методичному посібнику представлено теоретичні та практичні основи психологічного вивчення військовослужбовців та персоналу Збройних Сил України в умовах збройного конфлікту. Представлено ефективні методи соціально-психологічного вивчення та психологічної діагностики. Всебічне психологічне вивчення особового складу є важливою передумовою зменшення бойових та небойових втрат, раціонального використання особистісно-професійного потенціалу військовослужбовців, збереження їх психічного здоров'я, підвищення боєздатності військ (сил).

Психологічне вивчення особового складу надає змогу командуванню враховувати психологічний аспект при визначенні потенційної боєздатності не тільки кожного військовослужбовця, але й окремого підрозділу, що є важливим під час прийняття оперативних рішень бойового управління.

Посібник підготовлено з урахуванням зарубіжного та вітчизняного досвіду психологічного забезпечення військ (сил) та призначено для командирів, їх заступників, інших посадових осіб, які безпосередньо працюють з особовим складом.

УДК 159.9:159.99

Рецензент:

Герасименко М.В. — кандидат історичних наук, заступник начальника Науково-дослідного центру гуманітарних проблем Збройних Сил України з наукової роботи.

Рекомендовано до друку Науковою радою Науково-дослідного центру гуманітарних проблем Збройних Сил України (протокол №6 від 26 червня 2019 р.).

ISBN 978-617-7777-64-8

© Кокун О.М., Агаєв Н.А.,
Пішко І.О., Лозінська Н.С.,
Корня Л.В., 2019

ЗМІСТ

Вступ.	5
РОЗДІЛ 1. Соціально-психологічне вивчення військовослужбовців.	7
1.1. Етапи та завдання соціально-психологічного вивчення.	7
1.2. Використання результатів соціально- психологічного вивчення в роботі командира.	9
1.3. Форми та методи соціально-психологічного вивчення.	11
1.4. Спостереження за особовим складом та аналіз отриманої інформації.	14
1.5. Вивчення особового складу в ході індивідуальних бесід.	41
РОЗДІЛ 2. Психологічна діагностика військовослужбовців. ...	54
2.1. Психодіагностика – предмет, задачі, вимоги до організації її проведення.	54
2.2. Психодіагностика військовослужбовців в армії США.	56
2.3. Застосування психодіагностики на етапі професійно-психологічного відбору.	59
2.4. Психодіагностика особового складу перед відбуттям особового складу в район виконання завдань за призначенням.	67
2.5. Психодіагностика особового складу під час виконання завдань за призначенням.	71
2.6. Особливості проведення експрес-діагностики в процесі виконання заходів декомпресії.	75
2.7. Психодіагностика на етапі повернення з району виконання завдань за призначенням, відновлення боездатності.	78
РОЗДІЛ 3. Особливості відхильної поведінки військовослужбовців.	85
3.1. Відхильна поведінка: поняття, чинники, різновиди. ...	85

3.2. Типи девіантної поведінки.	86
3.3. Агресивна поведінка.	92
3.4. Аутоагресивна поведінка.	94
РОЗДІЛ 4. Робота з військовослужбовцями групи посиленої психологічної уваги.	109
РОЗДІЛ 5. Досвід роботи військових керівників армії США, спрямованої на управління бойовим та військово-професійним стресом.	118
Заключне слово.	130
Список використаної та рекомендованої літератури.	131
Додатки.	136

ВСТУП

В сучасних умовах істотно підвищилися вимоги до особистісно-професійних якостей військовослужбовців. Ефективне виконання бойових завдань визначається не тільки інтелектуальними та фізичними можливостями людини, а й здатністю її виявляти відповідальність, самостійність, емоційно-вольову стійкість, гнучкість, уміння приймати рішення та бажання продуктивно взаємодіяти з іншими членами військового колективу в умовах постійно зростаючого психічного напруження і втоми.

Високі вимоги до професійних і психофізіологічних якостей військовослужбовців підтверджує бойовий досвід, якого набув особовий склад Збройних Сил України за роки війни на сході України.

Дослідження окремих психофізіологічних показників не може забезпечити обґрунтовану оцінку та прогнозування професійної ефективності військовослужбовця. Принципового значення набуває аналіз соціально-психологічних особливостей особистості військовослужбовця на основі всієї сукупності його індивідуальних характеристик, результатів психологічної діагностики, моніторингу поточних психологічних станів.

Дезадаптивні реакції бойового та військово-професійного стресу в більшій мірі спостерігаються в погано вивчених і погано підготовлених підрозділах із низьким рівнем військової дисципліни, злагоженості, згуртованості та часто поєднуються з проявами протиправної і кримінальної поведінки військовослужбовців.

Всебічне вивчення особового складу та психологічний супровід військово-професійної діяльності дозволяє керівному складу уникнути прорахунків у діяльності посадових осіб щодо недопущення бойових втрат серед особового складу та небойових з причин, не пов'язаних з виконанням завдань за призначенням, раціонально використовувати психологічний потенціал

військовослужбовців, враховуючи їх індивідуальні особливості, контролювати режим службових навантажень і відпочинку в умовах виконання бойових завдань, підтримувати та розвивати психологічну стійкість, забезпечити високу бойову готовність (боездатність) частин і підрозділів.

Досвід проведення ООС переконливо показав, що в умовах сучасної війни ефективне використання військ (сил) визначається не тільки результатами підготовки особового складу, а перш за все – психологічними якостями військовослужбовців, прогнозом їх психологічних можливостей (стресостійкістю) в бою, можливістю їх психіки до відновлення після дії факторів бойового середовища.

Як свідчать зарубіжні та вітчизняні дослідження, знання елементів психологічного оцінювання підлеглих, розуміння цих елементів, вміння їх використовувати, суттєво впливає на офіційний рейтинг керівника та його неформальний авторитет, а також на впевненість військовослужбовців у компетентності свого командира щодо прогнозу майбутніх подій в умовах невизначеності.